

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL XXII MEM. 7.

AMBULANȚA DOAMNELOR
DIN IAȘI ÎN 1877—1878

DE

GENERALUL RADU ROSETTI
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ. BUCUREȘTI, 1940

MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE

SERIA III

Lei

<u>TOMUL I, (1922—23):</u>	100.—
<u>TOMUL II, (1923—24):</u>	130.—
<u>TOMUL III, (1924—26):</u>	840.—
<u>TOMUL IV, (1924):</u>	160.—
<u>TOMUL V, (1925—26):</u>	160.—
<u>TOMUL VI, (1926—27):</u>	300.—
<u>TOMUL VII, (1927):</u>	300.—
<u>TOMUL VIII, (1927—28):</u>	320.—
<u>TOMUL IX, (1928—29):</u>	200.—
<u>TOMUL X, (1929):</u>	400.—
<u>TOMUL XI, (1930):</u>	340.—
<u>TOMUL XII, (1931—32):</u>	300.—
<u>TOMUL XIII, (1932):</u>	300.—
<u>TOMUL XIV, (1933):</u>	300.—
<u>TOMUL XV, (1934):</u>	300.—
<u>TOMUL XVI, (1934—35):</u>	240.—
<u>TOMUL XVII, (1935—36):</u>	240.—
N. IORGA. Două hrisoave domnești pentru mănăstirea Mărgineni închisată Muntelui Sinai	30.—
N. IORGA. Trei rare documente fanariote	10.—
G-ral R. ROSETTI. Din corespondența inedită a Principelui Milan al Serbiei cu colonelul Gheorghe Catargi în timpul războiului din 1877—1878	35.—
ȘT. METEȘ. Din istoria Dreptului românesc din Transilvania	20.—
N. IORGA. Formularul fanariot	10.—
N. IORGA. Considerații istorice asupra documentelor prezentate de d-l Marcu Beza	5.—
FRANZ BABINGER. Robert Bargrave, un voyageur anglais dans les pays roumains du temps de Basile Lupu (1652)	35.—
N. IORGA. Comemorarea lui Lope de Vega	5.—
N. IORGA. Explicația monumentului dela Adam Clisi	5.—
AURELIAN SACERDOȚEANU. Două acte hațegane și unul vâlcean	10.—
P. P. PANAITESCU. O istorie a Ardealului, tradusă de Miron Costin	10.—
ALEXANDRU CIORĂNESCU. Petru Rareș și politica orientală a lui Carol Quintul	10.—
N. IORGA. Dovezi despre conștiința originii Românilor	5.—
H. DJ. SIRUNI. Mărturii armenesti despre România. Extrase din Cronica Armenilor din Camenița	20.—
N. IORGA. Marele logofăt al bisericii constantinopolitane Hierax și însemnările sale pe un manuscris al Academiei Române	5.—
ANDREI RĂDULESCU. 24 Ianuarie 1862.	25.—
<u>TOMUL XVIII, (1936):</u>	250.—
ANDREI RĂDULESCU. Constituțiunea cehoslovacă	45.—
FRANZ BABINGER. Originea și sfârșitul lui Vasile Lupu	15.—
I. LUPAȘ. Voevodatul Transilvaniei în sec. XII și XIII	25.—

AMBULANȚA DOAMNELOR DIN IAȘI IN 1877—1878

DE

GENERALUL RADU ROSETTI
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Comunicare făcută în ședința dela 8 Decembrie 1939

Marea mișcare ideologică a romantismului și acea politică a liberalismului au dat naștere unei atmosfere de idei umanitare în care au crescut și trăit acei cari au luat parte — în întreaga Europă — la mișcările social-politice din anii 1830 și 1848.

În această atmosferă se produce în vremea războiului Crimeii, o cristalizare a sentimentului de ajutorarea suferinzilor prin acțiunea femeiei de înaltă conștiință care a fost *Florence Nightingale*. Făptuirea ei, cunoscută curând în lumea întregă, prin corespondențele telegrafice și articolele ziarelor, a dat naștere unor puternice emoțiuni generale.

Nu este deci de mirat că broșura ce a dat la iveală, puțini ani în urmă, îndată după bătălia dela Solferino (24 Iunie 1859), *Henri Dunand*, cetățean al orașului calvinist de pe marginile lacului Lemán și martor la acea bătălie, să fi avut acel răsunător răsunset care a dus curând la crearea comitetului din Geneva pentru ajutorarea militarilor răniți (1 Septembrie 1863) și apoi la încheierea, în anul 1864, a convențiunii internaționale din Geneva, temeliea Crucii Roșii.

Având de rezolvat, în acele vremuri, alte probleme de o deosebită însemnătate — Unirea principatelor, dobândirea unei case domnitore străine —, România nu a luat și nici nu putea lua parte la mișcarea astfel născută.

Se întâmplă însă că un francez inimos, așezat de mai bine de o decenie la noi, unde a îndeplinit multe lucruri de folos obștească, d-rul C a r o l D a v i l a, răspunzând chemării sângelui său, să ia parte la războiul franco-german din 1870-1871, tocmai în cadrele Crucii Roșii ¹⁾.

Intors în țară, Davila, energetic om de acțiune având trecere, stăruie pentru ca România să adere și ea la convențiunea dela Geneva, ceea ce devine fapt în anul 1874 ²⁾. Prin iscălirea acestei convențiuni România recunoștea și se îndatora să respecte principiile umanitare ale actului din 1864; îi lipsea însă încă alcătuirea care să îndeplinească, în afară de formațiunile militare sanitare, opera de ajutor a răniților și bolnavilor.

Izbucnirea războiului sârbo-turc și putința ca și România să fie nevoită să ieie parte la războiul ce părea gata să izbucnească între Rusia și Turcia, făcu ca să se întemeieze, în Iunie 1876, *Societatea Crucea Roșie din România* ³⁾. Davila fu și de astă dată acela care a îndemnat mai mult la întemeierea ei.

Inființată în pripă, noua societate trimite îndată ambulanțe pe câmpul de luptă sârbo-turc și începe să-și înjghebeze o alcătuire temeinică. Ea nu găsește, la început, decât un slab răspuns la chemarea ce face și numai la Sud de Milcov.

Dacă întemeierea Crucii Roșii Române nu a găsit un răspuns din partea Ieșenilor și a Moldovenilor în general, izbucnirea războiului ruso-turc și apropiata luare parte a României la acest războiu, au făcut să se întrevadă și în Moldova nevoia unor alcătuiți voluntare având de scop ajutoarea ostașilor români răniți sau bolnavi. Spre acest sfârșit și sub influența apelului către țară a Comitetului Central al Crucii Roșii din București, care cerea să i se dea mijloace pentru desvoltarea acțiunii sale umanitare ⁴⁾, s'a constituit

¹⁾ Dr. G. Z. Petrescu, *Viața și opera lui Carol Davila 1828—1884*, pp. 25—59.

²⁾ *Idem*, p. 35; *Societatea Crucea Roșie din România, Dare de seamă despre organizarea acestei societăți și de serviciile ce a făcut în timpul resbelor din 1876—1878*, p. 3.

³⁾ *Darea de seamă sus arătată*, pp. 3—5.

⁴⁾ Apel publicat, între altele de ziarul *Curierul* (Iași, ed. Balasan, citat de acum ca *Curierul*) în numerele sale din 24 Aprilie, 1, 5, 12, 15, 19, 26 Mai 1877.

la Iași, la 18 Aprilie 1877, un comitet de doamne, condus de d-na Maria Rosetti-Roznovanu, în calitate de vice-președintă ¹⁾.

Menirea acestui comitet era foarte întinsă și nu tocmai bine țărnută la început. Probabil că nici ideile pe temeiul cărora s'a înființat nu se precizaseră încă.

Așa, după procesul-verbal de constituire, întâia menire era de a primi daruri. Nu se pomenea nimic despre apelul Crucii Roșii din București, cu toate că Comitetul Central al acesteia propusese Comitetului de Doamne din Iași să lucreze împreună. Răspunsul doamnelor din Iași a fost curtenitor; respingea însă categoric orice colaborare ²⁾. La acest refuz Comitetul Central al Crucii Roșii răspunse, la 21 Mai, că ia cunoștință de formarea Comitetului doamnelor din Iași și că acesta va trebui să vestească Crucea Roșie despre ceea ce va face ³⁾.

În al doilea rând comitetul din Iași trebuia să chibzuiască asupra întrebuirii darurilor, deci nu știa încă în ce scop le ceruse; reiese totuși implicit că nu se gândea să le deie Crucii Roșii.

În al treilea rând se arăta voința comitetului de a corespunde direct cu autoritățile militare.

¹⁾ Proces-verbal de constituire (*Curierul*, 24 Aprilie 1877, pp. 1 și 2). Comitetul era compus din doamnele: Maria Rosetti-Roznovanu, Săftica Palladi, Esmeralda Mavrocordato, Aglae Moruzi, Catinca Ghyka, Maria A. Catargi, Sofia Ceaur Aslan, Lucia Rosetti-Roznovanu, Maria Casimir, Smaranda Carp, Zoe Sturdza, Catinca Stoianovitz, Agripina Sturdza, Maria C. Catargi, E. Borănescu, Elena Steege, Eleonora Lătescu, Natalia Soutzo, Elisa Liteanu, Efrosina Pallady, Natalia Pallady, Alice Soutzo, Profira Sturdza, Lucia Liteanu, Catinca Rosetti Bălănescu, Elena Mihail Soutzo, Elena Grigore Soutzo, Lucia Soutzo, Efhariea Duca, Maria Negruzzi, Profira Prăjescu, Natalia Bogdan, Maria Bogdan, Efrosina Bogdan (*Idem*).

Ulterior au mai făcut parte din comitet doamnele: Elena Pogor (*Curierul*, 15 Mai 1877), Artemiza Ianov, Amalia Geuca, Natalia Mandrea (*Idem*), Emma Beldiman (*Idem*), Maria Livaditi, Aglae Tacu, Eliza Roșu, Emilia Hertz (*Curierul*, 16 Mai 1877), Elena Mărzescu, Maria Holban, Ana Manu, Smaranda Brânză, Maria Melinte, Cleopatra Petit, Lucia Quintescu, Profira Stamatiu, Lucreția Cobălcescu (*Curierul*, 5 Iunie 1877), Emma Humpel (*Curierul*, 17 Iulie 1877).

Istoricul ce urmează a putut fi alcătuit pentrucă pe lângă izvoarele generale cunoscutе și citate în note, comitetul doamnelor din Iași a publicat în ziarul *Curierul* (editor Th. Balasan, Iași), în extenso, toate procesele sale verbale și pentrucă în colecția de manuscrise a Academiei se găsesc patru volume conținând cea mai mare parte a arhivei susziselui comitet (Manuscrisele 3268, 3268, 3270 și 3279).

²⁾ *Curierul*, 19 Mai 1877, p. 5.

³⁾ A. R. Msse 3268, fila 4.

În al patrulea rând apărea dorința de a ajuta ambulanțele. Și în sfârșit, și numai în al cincilea rând, se vorbea de îngrijirea răniților și a familiilor celor căzuți în războiu.

Ceea ce reiese însă clar, din cercetarea actului de întemeiere, este că comitetul dorea să rămână independent ¹⁾ (mai ales față de Crucea Roșie); de aceea a ales pe Principesa Domnitoare ca președintă.

Pentru cine cunoaște starea de spirit care domnea încă, pe acele vremuri, la Iași și cine știe că conducătoarea de fapt a comitetului, cum era și conducătoarea « Societății » (în înțelesul de grupul social cel mai de sus), era d-na Maria Rosetti-Roznovanu, foarte ambițioasă și autoritară și că ea rămăsese anti-unionistă și rusofilă ²⁾, această dorință de neatârnavă, ca și urmările ce vom vedea că au avut loc, se lămuresc ușor.

Și din acest act ca și din acțiunea sa ulterioară se vede că comitetul înființat de d-na Maria Rosetti-Roznovanu cunoștea principiile care alcătuiau temelia Crucii Roșii, ajutarea celor suferinzi, oricare ar fi neamul sau religia lor, dar voit nu le au respectat ³⁾, mărginindu-se să îngrijească numai pe Moldoveni și refuzând concursul doamnelor israelite ⁴⁾.

Indată ce s'a format, comitetul doamnelor ieșene a și făcut apel (apel ce s'a reînnoit în urmă de mai multe ori prin ziare) pentru a i se da bani și efecte de ori ce natură ⁵⁾ și a îndemnat să se alcătuiască comitete locale, afiliate lui, în toate orașele din Moldova ⁶⁾.

¹⁾ În adresa Nr. 624 din 13/25 Octombrie 1877 către filiala Tecuci, d-na Maria Rosetti-Roznovanu arată că vina disidentelor din comitetul dela Iași este de a fi vrut contopirea cu comitetul Crucii Roșii din București (A. R. Msse 3279, fila 136).

²⁾ R. Rosetti, *Amintiri*, III, 13, 206.

³⁾ Comitetul face o observație scrisă d-rului Russ senior, zicându-i că ambulanța este numai pentru ajutorul răniților și bolnavilor români și că nu are caracterul (*menirea*) Crucii Roșii (A. R. Msse 3268, filele 155, 156; A. R. Msse 3279, filele 87—90).

⁴⁾ Doamnele israelite din Iași ca și cele din Botoșani au format, în urma acestui refuz, comitete deosebite (A. R. Msse 3268, filele 169, 170; Msse 3279, fila 136; *Curierul*, 15 Mai 1877).

⁵⁾ *Curierul*, 8, 12, 15, 19 Mai, 30 Iunie (Nr. 49), repetat în numerele 52, 53, 57—64 ale aceluiași ziar, 17 Iulie, 15 Septembrie, 18 Septembrie.

⁶⁾ *Curierul*, 12 Mai.

Răspunsul a fost imediat. Pe de o parte ¹⁾ s'au alcătuit de îndată comitete locale în orașele Bacău ²⁾, Tecuci ³⁾, Roman ⁴⁾, Bârlad ⁵⁾, Huși ⁶⁾, Botoșani ⁷⁾, Târgu-Neamț ⁸⁾, Târgu Ocna ⁹⁾, Fălticeni ¹⁰⁾, Piatra-Neamț ¹¹⁾, Galați ¹²⁾, iar pe de alta publicul a dat atât bani cât și efecte ¹³⁾, și nu numai acel din țară ci și unii Români din Ardeal ¹⁴⁾. Au trebuit să fie însă nelămuriri în public pentrucă, în același timp, autoritățile administrative cereau, tot pentru ajutorul răniților și bolnavilor ¹⁵⁾ să se deie bani Crucii Roșii.

¹⁾ *Curierul*, 26 Mai, raport către Doamnă.

²⁾ *Curierul*, 12 Mai. Comitetul local era compus din doamnele: Z. Sturdza, C. Cracti, N. Vilner, C. Sturdza, N. Dimitriu, E. Sachelari, O. Șeptilici, O. Mortzun. (A. R. Msse 3269, filele 14, 19). Acest comitet a dat și o trăsură de ambulanță Comitetului Central al Crucii Roșii (vezi darea de seamă a acesteia — citată în nota 4 la p. 16).

³⁾ A. R. Msse 3279 *passim*. *Curierul*, 15 Mai, 15 Septembrie. Comitetul local era compus din d-nele: Elena Plitos, Z. Șerbănescu, P. Neculau, E. Neagu, E. Petroș, A. Papadopol Calimah, S. Șerbănescu, M. Boldur Costache Epureanu, M. Dimitriu, C. Anastasiu, E. Gheorghiu, C. Popescu, Docan, E. Hrisant, S. Gheorghiu, E. Brăiliță, M. Radovici, R. Mironescu, M. Petrovici, C. Periclidei, M. Botez, E. Radovici, O. Radovici, L. Lazarus, I. Neculerno, O. Kopeski, N. Șerbănescu, H. Bere, E. Ghilțu, A. Ghilțu, L. Ghilțu, M. Iosepescu, H. Marinesco, A. Sion.

Pentru acest comitet avem date mai complete căci s'a păstrat dosarul său (A. R. Msse 3279).

⁴⁾ *Curierul*, 15 Mai; A. R. Msse 3269, fila 13.

⁵⁾ *Curierul*, 15 Mai, 29 Septembrie; A. R. Msse 3269, filele 21, 22, 37, 84.

⁶⁾ *Curierul*, 15 Mai, 9 Iunie, 7 Iulie, 11 August; A. R. Msse 3269, filele 23, 24.

⁷⁾ *Curierul*, 15, 26 Mai. Comitetul local era compus din d-nele: Raluca Miclesco, Catinca Buzdugan, Maria Iamandy, Hortense Hentzesco, Maria Stamatine, Tinca Sava, Nast. Cocota, Hélène Ciulei, Zoe Cocota, Sofia Hentzesco, Smaranda Greco, Aglaea Ștefanovici, Eleonora Ciolac, M. Vășescu, Natalia Boyan, Caterina Kiriac, Emeline Hajnal, Teodosia Pisoski, Natalia Sireteanu, A. Baltă, Pr. Borș (A. R. Msse 3269, filele 144—183).

⁸⁾ *Curierul*, 15, 26 Mai, 9 Iunie. Comitetul local era alcătuit din d-nele: Ruxanda Thorenc, Luiza Dilschi, Eliza Artopeanu, Teța Theohariu, Maria Vasiliu, Tița Grigoriu, Christina Cracolescu, Friderica Heinf, Albertina Chertel, Maria Popovici (*Idem*).

⁹⁾ *Curierul*, 12 Iunie. Comitetul era prezidat de d-na Catinca Negri (*Idem*).

¹⁰⁾ Prezidat de Elena G. Soutzo (*Curierul*, 23 Iunie, 7 și 25 Iulie, 7 August; A. R. Msse 3269, filele 184—210; *Id.*, Msse 3270, fila 364).

¹¹⁾ *Curierul*, 21 Iulie.

¹²⁾ A. R. Msse 3269, filele 29, 30.

¹³⁾ *Curierul*, 15, 19, 26 Mai, 12 și 26 Iunie.

¹⁴⁾ D-na E. P. Păcurariu din Năsăud, cu toate piedecile locale (recte maghiare), a trimis bani și efecte (*Curierul*, 21 Iulie; A. R. Msse 3269, filele 34, 35).

¹⁵⁾ Societatea Crucea Roșie din România, *Dare de seamă despre organizarea acestei societăți și de serviciile ce a făcut în timpul reșelelor din 1876—1878*, tabloul de pe paginile 25, 26.

Apelul publicat în *Curierul*, 24 Aprilie, 1, 5, 12, 15, 19, 26 Mai.

O corespondență din Ismail arată concurența ce-și făceau listele de subscripție ale Crucii Roșii și ale Comitetului din Iași (A. R. Msse 3269, fila 40).

Incepând a lucra, realitatea face ca ideile să se precizeze, mai ales în ceea ce privește chipul de aducere la îndeplinire a ajutorării dorite.

În ședința din 5 Mai, comitetul, în urma propunerilor doctorilor Russ senior și Ciurea, hotărăște să organizeze un atelier pentru facerea de bandaje și de scamă. De asemenea hotărăște să alcătuiască și să trimită pe câmpul de luptă o ambulanță, luând și măsurile convenite pentru cumpărarea celor trebuincioase. Apoi, în aceeași ședință, se iau măsuri pentru organizarea lucrului comitetului și se afirmă din nou: «Comitetul central al Doamnelor din Iași având de misiune de a veni în ajutorul ostașilor români răniți și a familiilor acelorora ce vor fi căzuți, *este o asociațiune constituită de sine și va păstra individualitatea sa proprie* »¹⁾.

Spre a afirma și mai fățiș această individualitate, comitetul hotărăște, în ședința din 9 Mai, ca doamnele din comitet să poarte în exercițiul funcțiunii, un semn distinctiv²⁾ și trimite la București un comitet ad-hoc, spre a înfățișa Doamnei ambulanța gata de pornire, independent de aceea a Crucii Roșii³⁾. De altfel această independență ca și limitarea acțiunii Crucii Roșii la Muntenia mai cu seamă și recunoașterea comitetului din Iași ca organizarea corespunzătoare pentru Moldova reiese din memoriile Regelui Carol I⁴⁾. Asupra gestiunii sale, Comitetul din Iași prezintă rapoarte direct Doamnei⁵⁾ și nu prin mijlocirea Crucii Roșii, cum ceruse aceasta. Pe de altă parte se stăruiește ca ambulanța comitetului să fie atașată numai pe lângă Divizia 4-a (moldovenească)⁶⁾.

În această privință Doamna Rosetti-Roznovanu și o parte din comitet nu au vrut să țină seamă nici de regulamentele militare (zice chiar în raportul din 6/18 Septembrie către

¹⁾ Procesul-verbal No. III, publicat în *Curierul*, 15 Mai 1877, p. 6; *Curierul*, 26 Mai, p. 6.

²⁾ O medalie de argint, având pe avers o cruce cu legenda: «*Consolatrix afflictorum 1877*», iar pe revers: cifra d-nei Elisabeta și legenda: «*Comitetul Central al doamnelor pentru ajutorul soldaților români răniți, Iassi*» (*Curierul*, 15 Mai 1877, p. 6).

³⁾ *Curierul*, 19, 26, 30 Iunie.

⁴⁾ 10 și 25 Iunie 1877.

⁵⁾ *Curierul*, 23 Iunie.

⁶⁾ *Curierul*, 18 și 25 August 1877, 3 Septembrie.

Doamnă, că regulamentele armatei nu privesc ambulanța dela Iași), nici de ordinele operative și nici de nevoi, care cereau folosirea ambulanței acolo unde ar fi fost mai trebuincios, ci au stăruit mereu că ambulanța lor este destinată exclusiv Diviziei 4-a alcătuită din Moldoveni ¹⁾. Stăruința lor a izbutit ²⁾, după ce au fost mari supărări din cauză că ambulanța dăduse îngrijiri răniților ruși și turci la Nicopol ³⁾.

Nevoile crescând, Comitetul hotărăște să organizeze și un spital, care a fost așezat la Turnu-Măgurele ⁴⁾. Apoi organizează un spital și la Iași ⁵⁾. În provincie comitetele locale au ajutat la întreținerea răniților și bolnavilor din spitalele locale ⁶⁾.

Lucrările comitetului nu au mers însă fără neînțelegeri, certe, supărări și demisiuni ⁷⁾, pricinuite atât de firea d-nei Rosetti-Roznovanu cât și de deosebirea concepțiilor membrilor din comitet. Unele dintre acestea erau de părerea îngustă a d-nei Rosetti-Roznovanu că ambulanța să slujească numai pentru ostașii Diviziei 4-a ⁸⁾, iar altele credeau în rostul mai larg al ambulanței — potrivit rostului Crucii Roșii — adică de a da ajutor, fără deosebire, răniților de neamuri sau credințe deosebite ⁹⁾. Neînțelegerile au fost mărite într'o oarecare măsură și de acțiunea lui N. Ceur Aslan ¹⁰⁾, muncitor ¹¹⁾, dar lipsit de tact și — poate — intrigant ¹²⁾. Lucru trist, toate

¹⁾ *Curierul*, 25 August, 3 Septemvrie 1877. Raport către Doamnă 6/18 Septemvrie 1877 (A. R. Msse 3269, filele 59, 60).

²⁾ *Curierul*, 3 Iulie. Ambulanța a urmat apoi Divizia 4-a la Gorni-Etropol (*Curierul*, 24 Noemvrie).

³⁾ *Curierul*, 3 Septemvrie; A. R. Msse 3268, filele 155, 156; A. R. Msse 3279, filele 87—90.

⁴⁾ *Curierul*, 31 Iulie; 4, 25 August; 8 Septemvrie.

⁵⁾ *Curierul*, 17 Noemvrie, 20 Noemvrie.

⁶⁾ Avem știri numai pentru cel din Tecuci, la funcționarea căruia comitetul local a contribuit întâi cu 140 lei lunar și apoi cu 236 lei lunar (A. R. Msse 3279, filele 141, 147, 212, 219).

⁷⁾ *Curierul*, 15, 19 Mai, 2 Iunie, 18, 25 August, 3, 8 Septemvrie; A. R. Msse 3268, fila 176.

⁸⁾ *Curierul*, 18, 25 August, 3 Septemvrie. A. R. Msse 3269, filele 59, 60.

⁹⁾ *Curierul*, 25 August; A. R. Msse 3269, filele 59, 60. În A. R. Msse 3279, fila 136 se arată că vina doamnelor disidente era că voiau să se contopească cu Crucea Roșie București.

¹⁰⁾ *Curierul*, 25 August.

¹¹⁾ *Curierul*, 12 Iunie.

¹²⁾ *Curierul*, 25 August, 3 Septemvrie; A. R. Msse 3269, fila 60.

aceste neînțelegeri au ajuns în presă, date fiind în vileag întâi de d-na Rosetti-Roznovanu ¹⁾ și apoi de alte doamne din comitet ²⁾; ele s'au comunicat în scris și comitetelor din orașele din provincie ³⁾. Certele au mers așa de departe, încât d-na Aglae Moruzi (una dintre casiere și una dintre acele doamne care n'au văzut aproape niciodată la fel cu d-na Maria Rosetti-Roznovanu), căreia i se ceruse să predeie casa d-nei El. Rosetti Solescu ⁴⁾, a trimis banii ce-i avea în casă, principesei Domnitoare. Aceasta le-a spus apoi, la cererea comitetului, la dispoziția acestuia ⁵⁾. Această pornire a d-nei Aglae Moruzi era pricinuită de hotărîrea d-nei Maria Rosetti-Roznovanu de a nu se mai trimite ambulanței banii trebuincioși, atât timp cât va rămânea în Turnu Măgurele, unde era oprită de autoritățile militare ⁶⁾.

Cunoscut fiind scopul comitetului de doamne din Iași și spiritul în care a lucrat, să urmărim alcătuirile sale mai în amănunțime și să vedem în ce a constat activitatea fiecăreia dintre formațiunile sale.

Cum am văzut, întâia acțiune a comitetului a fost strângerea de bani și de efecte de toate soiurile, în care scop s'au făcut mai multe chemări, repetate mereu în ziare sau îndreptate către diferite autorități ⁷⁾.

Nu avem o dare de seamă generală care să ne îngăduie a cunoaște totalul banilor și obiectelor dăruite, dar din datele publicate vedem că publicul a dat bani ⁸⁾, cai pentru

¹⁾ *Curierul*, 18 August.

²⁾ *Curierul*, 25 August, 3 Septembrie; A. R. Msse 3269, filele 59, 60.

³⁾ Celui din Tecuci cu adresa Nr. 579 din 5/17 Septembrie 1877 (A. R. Msse 3279, filele 87—90).

⁴⁾ A. R. Msse 3268, fila 208.

⁵⁾ *Curierul*, 18 Septembrie; A. R. Msse 3269, filele 49, 50; Msse 3270, fila 352.

⁶⁾ A. R. Msse 3279, filele 87—90.

⁷⁾ *Stéua României*, 4(16) Septembrie 1877.

S'a intervenit la Ministerul de Finanțe pentru scutirea de vamă a comenzilor făcute în străinătate (*Curierul*, 15 Mai); la primăria de Iași pentru scutirea de taxe comunale (*Curierul*, 15 Mai); aceasta acorda scutirea (A. R. Msse 3268, fila 168); la prefectură și la Mitropolie pentru chetă (*Curierul*, 15 Mai); la căile ferate și Ministerul Lucrărilor Publice pentru gratuitatea transporturilor (*Curierul*, 2, 9 și 12 Iunie), ce se acordă (A. R. Msse 3268, fila 39); la Regia Monopolurilor Tutunurilor pentru a i se da tutun (*Curierul*, 5 Iunie); i se dau 100 kgr (A. R. Msse 3268, filele 36, 147); i se acordă gratuitatea postală (A. R. Msse 3268, fila 70).

⁸⁾ *Curierul, passim*; *Correspondența provincială, passim*; A. R. Msse 3268, fila 204.

În total s'au strâns bani în suma de lei 108.760,19 (A. R. Msse 3270, fila 399).

înhamatul trăsurilor ¹⁾, harnașament ²⁾, obiecte ca biliarde, mobile, bijuterii, etc., ce au putut fi vândute ³⁾, sau puse în loterie ⁴⁾, sau la tombolă ⁵⁾. De asemenea s'au dat obiecte ce au putut fi folosite de-a-dreptul în ambulanță și spital (rufărie, scamă, vin, medicamente, etc. ⁶⁾). Afară de apeluri, comitetele (atât cel din Iași cât și cel din provincie) au organizat, în scopul de a strânge mijloacele trebuincioase: chete ⁷⁾, baluri și serate ⁸⁾, reprezentații teatrale ⁹⁾, conferințe ¹⁰⁾, pentru care au avut un larg sprijin din partea publicului ¹¹⁾.

Obiectele dăruite au fost strânse în depozitul comitetului condus de d-na Elena C. Rosetti Solescu ¹²⁾ și apoi, în parte, transformate în obiecte de folos pentru ambulanță și spitale, în atelierul creat pe lângă acel depozit precum și în atelierle ce s'au creat de alte instituțiuni ce au colaborat cu comitetul doamnelor ¹³⁾.

¹⁾ Const. Rosetti Solescu (A. R. Msse 3268, fila 172; *Curierul*, 15, 26 Mai, 2 Iunie), Maria Bogdan (*Curierul*, 2 Iunie), Profira Prăjescu (*Curierul*, 2 Iunie), Emanoil Argiropol (*Curierul*, 5 Iunie), Leon Negruzzi (*Curierul*, 5 Iunie).

²⁾ *Curierul*, 5 Iunie.

³⁾ *Curierul*, 5, 12 Iunie.

⁴⁾ *Curierul*, 15, 26 Mai, 12 Iunie; *Correspondența provincială*, 25 Septembrie.

⁵⁾ *Curierul*, 21 Iulie, 3 Noembrie.

⁶⁾ Frații Konya 6 lăzi cu medicamente (*Curierul*, 15 Mai; A. R. Msse 3268, fila 175).

Clerul a dat rufărie și alte obiecte (A. R. Msse 3268, fila 204).

Comitetul din Fălticeni a trimis direct spitalului din Turnu-Măgurele 6 lăzi efecte (A. R. Msse 3270, fila 364).

Locuitorii din județul Botoșani au dat obiecte direct spitalului din Turnu Măgurele (*Stéua României*, 18 Octombrie).

⁷⁾ *Curierul*, 15, 26 Mai.

⁸⁾ *Curierul*, 2 Iunie, 18 Decembrie. S'au dat concerte (*Stéua României*, 23 Octombrie 1877).

⁹⁾ *Curierul*, 18 August.

¹⁰⁾ La 20 Septembrie s'a cerut lui Vasile Alecsandri să țină o conferință în folosul Comitetului dela Iași (A. R. Msse 3268, fila 73), pe care acesta a ținut-o la Iași, la 27 Octombrie (*Idem*, fila 90), dăruind și 75 exemplare din *Dumbrava Roșie* spre a se vinde în folosul spitalului (*Idem*, fila 115).

Vasile Alecsandri a ținut o conferință și la Piatra-Neamț (*Correspondența provincială*, 7 August 1877, 16 Octombrie 1877).

¹¹⁾ Serata din 22 Mai a adus 3.287,70 lei (*Curierul*, 2 Iunie).

¹²⁾ A. R. Msse 3268, filele 207, 260; Msse 3269, fila 54, *Curierul*, 15 Mai.

¹³⁾ Cum a fost Reuniunea Femeilor Române (*Curierul*, 15 Mai, 2 Iunie; A. R. Msse 3268, filele 177, 186).

Din lucrurile primite, comitetul a dat și armatei; mai întâi scamă ¹⁾, rufărie ²⁾, iar mai târziu, când ambulanța și spitalul din Turnu Măgurele au încetat de a mai avea ființă, s'a dat armatei întreaga zestre a acestor formațiuni, precum s'a dat mai în urmă și acea a spitalului întemeiat la Iași ³⁾.

Întâia formațiune ce a luat ființă a fost ambulanța care era alcătuită precum urmează:

1 medic șef ⁴⁾, 2 medici asistenți ⁵⁾, 4 interni ⁶⁾, 1 intendent ⁷⁾, 1 contabil ⁸⁾, toți plătiți de comitet.

Personalul inferior 63, parte plătit de comitet, parte dat de armată ⁹⁾.

7 trăsură ¹⁰⁾.

22 cai ¹¹⁾.

¹⁾ La 7/19 Septembrie 1877, 61 kilograme 550 (A. R. Msse 3268, fila 211; 3269, fila 58).

²⁾ La 31 Iulie 1877: 500 de cămăși date direct de comitetul din Tecuci (A. R. Msse 3279, proces-verbal cu acea dată).

August 1877: 1000 de cămăși (A. R. Msse 3269, fila 87). 25 Octombrie 1877: 504 de cămăși (A. R. Msse 3270, fila 114).

³⁾ A. R. Msse 3270, filele 194, 223, 237, 399 verso.

⁴⁾ Medicul șef a fost Dr. L. Russ senior (A. R. Msse 3.269, fila 313, Msse 3.270, fila 3; *Curierul*, 9 și 12 Iunie). Ulterior d-rul Russ a rămas medic șef al spitalului din Turnu-Măgurele, medic șef al ambulanței devenind D-rul Ursulescu (*Curierul*, 11 și 24 Noembrie). D-rul Russ era plătit 600 lei lunar, plus o diurnă de 1,50 lei pe zi; ceilalți medici și internii primind aceeași diurnă (A. R. Msse 3.270, fila 3; *Curierul*, 12 Iunie).

⁵⁾ Doctorii L. Russ junior și Ursulescu A. R. Msse 3269, fila 313, 3270 fila 3; *Curierul*, 9, 12, 19 și 23 Iunie). Erau plătiți câte 400 de lei lunar. D-rul Ursulescu luase parte în războiul franco-german ca chirurg în ambulanțele presei franceze și apoi ca chirurg maior în bateriile gardei naționale (franceze). (*Răsunetul războiului franco-german din 1870—71 în presa medicală românească*, teză de doctorat de Leiderman Șloima p. 13).

⁶⁾ Carajani, Rizea și încă doi (A. R. Msse l. c.; *Curierul* l. c.). Erau plătiți câte 120 de lei pe lună.

Diurna ce o căpătau, ca și medicii, pentru hrană a fost socotită ulterior neîndesultătoare, cerându-se mărirea ei (A. R. Msse 3.270, fila 183).

⁷⁾ Plătit 100 lei lunar și 1,50 lei diurnă (A. R. Msse 3.270, fila 3; *Curierul*, 9, 12 Iunie).

⁸⁾ Plătit la fel (*Idem*).

⁹⁾ Tot personalul inferior avea o diurnă de 1,50 lei din partea comitetului, care plătea și vizităii cu câte 3 galbeni pe lună.

Restul personalului și anume: 5 bărbieri cl. I, 10 bărbieri cl. II, 1 sergent major, 2 infirmieri cl. I, 2 infirmieri cl. II, 32 soldați, 4 conductori, 1 bucătar erau dați de armată care-i și plătea (A. R. Msse 3.270, fila 3; *Curierul*, 9 și 12 Iunie).

¹⁰⁾ 3 trăsură de ambulanță, 2 furgoane, 1 saca, 1 trăsură de menaj (A. R. Msse 3270, filele 35, 45, 68).

¹¹⁾ 13 primii în dar, 19 cumpărați (A. R. Msse 3268, fila 130). Șeful ambulanței a cerut, la 14 Iulie, încă 8 cai (A. R. Msse, filele 150, 151), neajungându-i cei ce-i avea; cererea lui nu a fost aprobată de comitet (A. R. Msse 3.268, fila 155).

Toți caii au fost hrăniți de armată (A. R. Msse 3268, filele 123, 147).

Întreținerea ambulanței costa 4.000 lei lunar ¹⁾.

Prezentată Domnitorului și Doamnei, la 25 Iunie în București ²⁾, ambulanța a fost transportată cu trenul la Piatra-Olt, de unde s'a dus la Caracal ³⁾ și apoi la Turnu-Măgurele ⁴⁾.

Marea afluență de răniți ruși și turci, în urma luării Nicopolei și a primelor două bătălii dela Plevna (8/20 și 18/30 Iulie 1877), a făcut ca această ambulanță să fie întrebuințată pentru evacuarea, pansarea și tratamentul lor, ceea ce a făcut în chipul cel mai destoinic aducându-i mulțumirile armatei ⁵⁾. Precum am arătat, această îndeplinire a unei datorii de omenie a supărat pe d-na Rosetti-Roznovanu și o parte din comitetul din Iași ⁶⁾.

În urma stăruitoarelor stăruințe a d-nei Rosetti-Roznovanu ⁷⁾ și cu toate că ordinul de zi Nr. 6 privitor la funcționarea serviciului sanitar prevedea folosirea tuturor ambulanțelor voluntare ca rezerve ⁸⁾, ambulanța doamnelor din Iași a fost învoită să treacă Dunărea la 10 August 1877 ⁹⁾ și să urmeze Divizia 4-a ¹⁰⁾. Personalul acestei ambulanțe a îngrijit cu cel mai desăvârșit devotament răniții Diviziei a 4-a în luptele date la Grivița la 27 și 30 August, 6 Septembrie și 7 Octombrie, mergând să-i caute sub focul turcesc, pansându-i, operându-i și evacuându-i apoi spre Nicopoli ¹¹⁾.

¹⁾ A. R. Msse 3268, fila 145.

²⁾ *Memoriile Regelui Carol I*, la acca dată; *Curierul*, 26, 30 Iunie.

³⁾ Dr. Gh. Sabin, *Amintiri din războiul independenței*, p. 29; *Curierul*, 9, 26 Iunie.

⁴⁾ *Curierul*, 3, 8 Septembrie.

⁵⁾ Cu Nr. 10.592 din 26 Iulie 1877, Ministerul de Războiu mulțumește comitetul din Iași pentru chipul în care ambulanța a îngrijit răniții (A. R. Msse 3270, fila 22).

⁶⁾ *Curierul*, 25 August, 3, 8 Septembrie. Numărul răniților ruși și turci pansați până la 20 Iulie a fost de 1.500 (A. R. Msse 3268, fila 140), iar numărul răniților transportați dela 13 Iulie la 14 August a fost de 211 (A. R. Msse 3.270, filal 47).

⁷⁾ A. R. Msse 3268, fila 62.

⁸⁾ *Curierul*, 9 Iunie.

⁹⁾ Ordinul Diviziei a 4-a, cu aceea dată, prevăzând dislocarea ambulanței damelor din Iași dela Turnu Măgurele la Breslenița (A. R. Msse 3.270, fila 40).

¹⁰⁾ *Curierul*, 3, 8 Septembrie; A. R. Msse 3.268, fila 63.

¹¹⁾ La 27 August d-rul Ursulescu a întovărășit cu 1 trăsură de ambulanță trupele la atac și a pansat răniții pe linia de foc. Celelalte trăsuri de ambulanță și furgioanele au venit apoi și ele. După pansare și unele operațiuni de urgență, răniții au fost transportați la Mecica și Nicopol.

La 30 August s'a procedat la fel (A. R. Msse 3270, fila 78).

La 6 Septembrie la fel (*Idem*, fila 79).

Lucrul nu a mers totdeauna ușor și din cauza neînțelegerilor dintre medici ¹⁾ și dintre medici și intendent ²⁾ precum și din cauza amestecului comitetului din Iași ³⁾ și a delegatului său N. Ceaur Aslan ⁴⁾.

Lipsa de medici a ambulanței și ajutorul ce a fost nevoie să se ceară medicilor armatei, a pricinuit un nou conflict, medicul șef al Diviziei a 4-a voind să întrerupeză ambulanța în ambulanța divizionară, iar d-rul Ursulescu și comitetul din Iași refuzând aceasta ⁵⁾.

Prezența la ambulanță a unei femei ⁶⁾ vitează ⁷⁾, frumoasă ⁸⁾, energică ⁹⁾, al cărei soț era adjutantul unui comandant de brigadă, ofițer superior care nu pare a fi fost indiferent doamnei, a dat loc la un scandal ce a ajuns la urechile Domnitorului și a fost curmat prin trimiterea doamnei în țară ¹⁰⁾.

¹⁾ A. R. Msse 3270, filele 124, 137, 138.

²⁾ A. R. Msse 3268, filele 69, 73—75, 125—128, 156—158.

³⁾ *Curierul*, 3 Septembrie, 24 Noembrie.

⁴⁾ A. R. Msse 3269, fila 60; *Curierul*, 25 August, 3 Septembrie.

⁵⁾ A. R. Msse 3270, filele 108, 111, 112, 121.

⁶⁾ Care a stărut mult ca ambulanța să fie atașată la Divizia 4-a (A. R. Msse 3268, filele 62, 66) și a reușit să fie mutată la aceea ambulanță (*idem*, fila 67), unde era plătită 120 lei lunar (A. R. Msse 3270, fila 3) și-și avea cupeul (Dr. Gh. Sabin, *o. c.*, p. 63, 1; *Curierul*, 11 Septembrie).

⁷⁾ La 14/26 Septembrie Comitetul damelor din Iași aduce (pe temeiul rapoartelor ce a primit) laude d-nei X pentru purtarea sa în îngrijirea răniților și pericolelor la care se expune (A. R. Msse 3270, fila 50).

Autorului i s'au povestit, atât de martori oculari cât și de contemporani cari știau dela martori oculari, că doamna X a mers până în liniile cele mai înaintate spre a aduna răniții.

Cu Nr. 2437 din 9 Octombrie 1877, Divizia 4-a aduce laude d-nei X (A. R. Msse 3270, fila 76).

⁸⁾ Arătările tuturor contemporanilor ei. Rudolf Suțu, *Iași de odinioară II*, pp. 96—98.

⁹⁾ *Idem* și faptele așa cum le arată manuscrisele din colecția Academiei.

¹⁰⁾ * Se acordă apoi d-nei X un concediu ilimitat, pe împrejurarea că d-sa este obligată a întovărăși pe soțul ei care pleacă la armată; comitetul ia totodată act de declarația sa pentru cazul când persoana d-sale ar fi trebuitoare sau pe lângă ambulanță sau aiurea * (*Curierul*, 26 Mai).

Mme X a été renvoyée de nos hôpitaux militaires et de nos ambulances pour cause de conduite scandaleuse. Elle s'était fauiliée dans les soeurs de charité pour suivre le colonel Y lequel s'était attaché comme officier d'ordonnance le capitaine X. Tous les trois vivaient ensemble dans des tentes contigues. Le mari était toujours envoyé en mission ou en reconnaissance. Pendant ce temps, le colonel filait nuit et jour le parfait amour avec E. On ne se gênait plus. On banquetait. Les soldats en étaient scandalisés qu'ils se moquaient de toutes ces orgies à haute voix. Le Prince en fut informé. Il chassa de nos lignes Mme X ainsi que la femme du colonel Z qui se donnait à qui le voulait, et envoya Y avec sa brigade au delà du Vid * (G-ral R.

Dosarele aflate la Academie, conțin protestările acestei doamne ¹⁾. Toate protestările ei nu au izbutit a face ca să i se îngăduie să treacă din nou Dunărea, ci a fost mutată ca directoare a materialelor spitalului mobil ²⁾.

Divizia a 4-a a fost retrasă la 9 Octomvrie în rezervă la Verbița, unde a urmat-o ambulanța comitetului de doamne din Iași, ambulanță care fusese cantonată, dela 1 la 9 Octomvrie « pe dealul deasupra satului Grivița » ³⁾. O brigadă din această divizie fiind trimisă apoi în valea Vidului, ambulanța Doamnelor din Iași a urmat-o la 11 Octomvrie la Gorni-Etropol ⁴⁾.

La 21 Octomvrie ambulanța Doamnelor din Iași a fost între Dolni și Gorni-Etropol; dela 21 la 29 Octomvrie la Trestenic; dela 29 Octomvrie a stat la Riben; la 8 Decemvrie a plecat la Rahova ⁵⁾. Apoi a fost trimisă la Lom Palanca, urmând Divizia II-a — care avea o brigadă moldovenească ⁶⁾ — și în urmă la Divizia I-a în fața Vidinului ⁷⁾, sosind la Belarada, unde a staționat, la 2 Ianuarie 1878 ⁸⁾.

În timpul luptei din ziua de 12 Ianuarie 1878, ambulanța a fost așezată în viile dela Staroselo. Divizia I-a neavând pierderi, ambulanța a îngrijit, în zilele de 14—17 Ianuarie 200 din răniții căzuți în lupta dela Smârdan ⁹⁾.

Rosetti, *Correspondența generalului Iancu Ghika 2 Aprilie 1877 — 8 Aprilie 1878*, p. 106, scrisoare din 1/13 Noemvrie 1877).

G-ral R. Rosetti, *Correspondența generalului Gr. Cantilli*, pp. 33, 34.

Dr. G. h. Sabin, *Amintiri din războiul independenței*, p. 63.

¹⁾ A. R. Msse 3270, filele 125—129.

²⁾ A. R. Msse, fila 363.

La 23 Octomvrie, D-rul Davila, inspectorul general al Serviciului Sanitar, telegrafiază, din Verbița. Doamnei Rosetti Roznovanu:

« Si la vénérable vice-présidente pouvait se trouver à Grivitza, elle eût jugé depuis longtemps que la place d'une jeune femme n'est pas au milieu d'un camp. Elle eût certes approuvé l'invitation confidentielle écrite, faite à la dame du comité d'aller soigner les blessés à l'hôpital de Măgurele où, à côté de l'admirable dévouement de Mesdames Litoano, Soutzo, Codreano, elle pouvait être utile » (A. R. Msse 3270, fila 130).

³⁾ A. R. Msse 3270, fila 108.

⁴⁾ A. R. Msse 3270, fila 108; *Curierul*, 11 Noemvrie.

⁵⁾ A. R. Msse 3270, filele 182, 220.

⁶⁾ A. R. Msse 3269, fila 379.

⁷⁾ A. R. Msse 3270, filele 190, 191, 197, 199.

⁸⁾ A. R. Msse 3270, filele 210, 220. În timpul marșului au avut o trăsură stricată și cinci cai morți (*Idem*, fila 210).

⁹⁾ A. R. Msse 3270, fila 221.

Atât comandamentul Corpului de Vest (serviciul sanitar) cât și Divizia I-a au adus laude ambulanței Doamnelor din Iași pentru activitatea ce a desfășurat ¹⁾.

Adusă apoi pe malul stâng al Dunării, personalul ei a fost trecut altor formațiuni, iar materialul a fost dat armatei.

Cum am arătat mai sus, comitetul a înființat și un spital la Turnu-Măgurele, pe temeiul cererii doctorului L. Russ senior ²⁾. Acest spital avea 40 de paturi, din care 10 cu accesoriile necesare, erau dăruite de comitetul din Piatra Neamț ³⁾, iar 11 de cel din Tecuci ⁴⁾.

Pornit din Iași la 30 Iulie ⁵⁾, a ajuns cu întârziere la Turnu-Măgurele, unde a început să lucreze la 20 August ⁶⁾.

Incadrarea acestui spital a fost cea următoare:

Medic șef Dr. L. Russ senior ⁷⁾,

1 medic ⁸⁾

1 intern ⁹⁾,

Directoare: d-nele Elena Liteanu și Natalia Soutzo ¹⁰⁾.

D-rul Davila, inspectorul general al serviciului sanitar, într'o telegramă către d-na Maria Rosetti-Roznovanu, spune că devotamentul acestor două doamne și cel al d-nei Codreanu era « admirabil » ¹¹⁾.

Infirmiere: d-nele Elisa Codreanu și Elisabeta Gheorghiu ¹²⁾.
2 călugărițe ¹³⁾.

¹⁾ A. R. Msse 3270, filele 246—248.

²⁾ *Curierul*, 21, 28, 31 Iulie; 8 Septembrie.

³⁾ *Curierul*, 28 Iulie; Al. R. Msse 3270.

Corespondența provincială, 7 August, 6 Noembrie 1877.

⁴⁾ *Curierul*, 15 Septembrie; A. R. Msse 3270, fila 357; A. R. Msse 3270, fila 85. Acest comitet a dat și 400 lei lunar pentru întreținerea acelor paturi (A. R. Msse 3279, fila 400).

Leznele s'au dat de aimată (A. R. Msse 3269, fila 312).

⁵⁾ *Curierul*, 31 Iulie.

⁶⁾ A. R. Msse 3269, fila 280.

⁷⁾ A. R. Msse 3269, fila 313; *Curierul*, 24 Noembrie.

⁸⁾ A. R. Msse 3269, fila 313.

⁹⁾ *Idem*.

¹⁰⁾ *Curierul*, 31 Iulie, 4 August; A. R. Msse 3269, filele 331—239.

¹¹⁾ A. R. Msse 3270, fila 130.

¹²⁾ *Curierul*, 31 Iulie.

¹³⁾ Foarte bune (A. R. Msse 3.269, fila 284).

La 27 August 1877 cu ordinul Nr. 1837—1842, Mitropolitul Iosif al Moldovei autoriză călugăriile și călugărițele să slujească în spitale (*Stéua României*, 4(16) Septembrie 1877).

Maicele din Varatec se pregăteau a pleca la începutul lunii Septembrie (*Corespondența provincială*, 11 Septembrie).

Curând după instalarea lui, în 4 corturi mari pentru bolnavi, 1 cort de operație și un cort pentru directoare, în Grădina Raymond din Turnu-Măgurele ¹⁾, toate paturile sale au fost ocupate ²⁾. În luna Octomvrie, bolnavii și răniții au fost mutați din corturi în hotelul Belfort, rechiziționat în acest scop ³⁾.

La 28 Decemvrie 1877, spitalul a fost închis și personalul a părăsit Turnu-Măgurele ⁴⁾.

În urma unei adrese din 11 Octomvrie 1877 a prefecturii județului Iași, arătând că guvernul a luat inițiativa formării în toate orașele, a câte unui spital pentru îngrijirea soldaților răniți și bolnavi și prin care se făcea apel și la Comitetul doamnelor din Iași ⁵⁾, comitetul răspunde, la 14/26 Octomvrie, că ia asupra sa întreținerea și îngrijirea a 50 de paturi ⁶⁾. Spitalul înființat astfel, în casa Elena Mălinescu, din Strada Romană (azi Lascar Catargi) s'a inaugurat la 20 Noemvrie și a fost denumit *Ospiciul Santa Maria* ⁷⁾.

Având 50 paturi ⁸⁾, era condus de d-rii Ciurea și Filipescu ⁹⁾, cu ajutorul doctorilor (consultanți) Iuliano, Sculy, Bucșănescu și Buiucliu ¹⁰⁾ și a unui personal inferior (căruia i s'au adăugat 10 maice) ¹¹⁾, plătit de comitet ¹²⁾. El a funcționat până la 31 Martie 1878, când a fost închis.

* * *

¹⁾ Dr. Ludovic Fialla, *Reminiscențe din rebelul româno-ruso-turc anul 1877 și rolul societății «Crucea Roșie» în timp de pace și rebel*, pp. 47, 56, unde se mai spune că d-rul Russ senior «a lucrat cu multă dibăcie».

Grădina publică zice raportul D-ului Russ sen. (A. R. Msse 3.269, fila 280).

²⁾ *Curierul*, 22 Septemvrie.

³⁾ A. R. Msse 3270, fila 9.

⁴⁾ A. R. Msse 3269, fila 378; 3270, fila 194.

⁵⁾ A. R. Msse 3270, fila 256.

⁶⁾ A. R. Msse 3270, fila 257.

⁷⁾ *Curierul*, 17 Noemvrie, 20 Noemvrie; A. R. Msse 3270, filele 267, 268, 276, 280.

⁸⁾ A. R. Msse 3270, fila 257.

Intregul cost al întreținerii acestui spital (2.300 lei lunar) pentru personal și 30 de paturi a căzut în sarcina Comitetului; întreținerea restului de paturi a fost în sarcina a diferite persoane (*Curierul*, 24 Noemvrie).

⁹⁾ *Curierul*, 24 Noemvrie; A. R. Msse 3270, filele 262, 263, 299.

¹⁰⁾ A. R. Msse 3270, fila 299.

¹¹⁾ Puse la dispoziție de Mitropolie (A. R. Msse 3270, fila 269).

¹²⁾ A. R. Msse 3270, filele 216, 284.

Incheind, constatăm că publicul, moldovenesc mai cu seamă, a răspuns cu dărnicie la chemarea Comitetului de doamne din Iași, punându-i la îndemână nu numai o sumă de 108.760,19 lei ¹⁾, sumă ce ar reprezenta azi peste 5.000.000 de lei, sumă mare pentru acum 60 de ani, dar a dat și o mare cantitate de materiale de tot soiul a cărui valoare întrecea cu mult totalul darurilor în bani.

Mulțumită acestor daruri și a bunei sale gospodării — dosarele aflate azi la Academia Română dovedesc cât de grijulie a fost administrarea banilor și a obiectelor primite — Comitetul a putut organiza și întreține timp de aproape nouă luni de zile:

O ambulanță care a îngrijit bolnavi și răniți la Turnu-Măgurele, Plevna și Vidin.

Un spital la Turnu-Măgurele.

Un spital la Iași.

Un număr de paturi în diferite spitale din orașele moldovenești.

În afară de acestea Comitetul a dat armatei: rufărie, scamă, precum și zestrele ambulanței sale și cele ale spitalelor din Turnu-Măgurele și Iași, mai rămânându-i la sfârșitul gestiunii 16.819 lei și mult material ²⁾.

* * *

La aceste rezultate materiale au contribuit, după cum am spus, publicul, dar și comitetele din Iași și din celelalte orașe moldovenești, muncind cu un neprecupețit zel, cu stăruință și cu pricepere și nu mai puțin întreg personalul, medicii, infirmierele și personalul inferior al ambulanței și a spitalelor. Neînfricat de gloanțe și de primejdia molipsirii, personalul diferitelor formații a cules răniții sub foc, a strâns bolnavii și a îngrijit cu omenie și pe unii și pe ceilalți ³⁾.

¹⁾ A. R. Msse 3270, fila 399.

²⁾ *Idem.*

³⁾ V. Alexandri a proslăvit astfel pe femeile române care au îngrijit pe răniți și pe bolnavi:

Amintirii tuturor acestora le datorăm recunoștință pentru că prin fapta lor au făcut cu puțință ca Români să-și îndeplinească datoria în grele împrejurări « Ridicând o țară mică peste o mare împărăție ».

* * *

Dar pe lângă rezultatele ce se pot constata prin statistice sunt și alte învățăminte reieșind din cele înșirate până acum.

Cel dintâi este că douăzeci de ani după neasemuit de generoasa mișcare a Unirii și după făptuirea acesteia, urmele a sute de ani de vieață despărțită și adeseori de vrăjmașie se făceau încă simțite.

DAMELE ROMĂNE
URMARE LA POEZIA: EROII DELA PLEVNA

.....
Dar să ne întoarcem ochii spre-a cerului lumină,
I'augusta caritate ce mângâie și-alină,
Strângând nenorociți sub aripa-i cerească,
Vărsând un dulce balsam pe rana omenească,
Și prin a ei veghere și prin a ei zâmbire,
Făcând ca să dispară cumplita suferire,
O! voi ale omenirii desmierdătoare stele!
Voi, floarea și cununa și fala țării mele!
Tu, Doamnă'n coronată de-a binelui splendoare,
Ce mângâi cu-a ta mână ostașul care moare!
Voi nobile Românce cu suflețe 'ngerești,
Voi ce-ați mărit prestigiul nobleței românești,
Onor, respect, credință și adorare vouă!

Pe inimile noastre se las'o dulce rouă,
Când vă privim în haine de sfântă Caritate
Spălând al luptei sânge cu mâni aristocrate
Și luminând poporul prin Legea Providenței:
Că nu există ranguri în fața suferinței.

O! cât va trăi țara ea-și va aduce aminte
De-a voastră abnegare, de-a voastre fapte sfinte,
Și cei răniți vor spune, cu drag jos în popor
Cum ați veghiat, blânzi îngeri, la căpătâiul lor.
Vor spune și cu dânsii, uimit voi u spune eu
Cum din al țării suflet ați șters amarul greu,
Probând, că de sunt oameni ce lesne-au dat uitării
Eroii dela Plevna, martiri ai nepăsării,
Voi, inimi simțitoare, aveți spre mângâiere
Respect pentru bravuri, respect pentru durere!

.....
Mircești, Fevruarie, 1878.

Indărătnicia conducătoarei de fapt și a unora dintre tovarășele ei de lucru de a fi exclusiv Moldovence și de a ajuta numai pe Moldoveni, era de sigur cauzată de sentimente personale la unele, de neînțelegere la altele, dar dovedea și dragostea adâncă, dragostea necurmată a acelor fiice a gliei moldovenesti, pentru acea glie pe care părinții, strămoșii și răstrămoșii lor o apăraseră cu mintea și cu sângele lor veacuri de-a-rândul, bărbați pe care Moldovencele îi născuseră, îi crescuseră și le dăduseră, odată cu laptele ce-l sugeau, iubirea pătimașă a frumoaselor meleaguri moldovenesti.

O asemenea iubire adâncă a colțului său de țară nu numai că nu este un rău, dar este o nevoie, mai ales atunci când o mai lungă conviețuire cu cei din același neam locuind pe alte meleaguri, când suferințe și isbânde comune contopesc localnicii din deosebite părți ale pământului național într'un singur tot, cum a făcut-o Războiul Neatârării, întărind la băștinașii de dincoace și dincolo de Milcov credința că Moldoveni și Munteni sunt mai presus de toate Români. Războiul de Intregire a dovedit cu prisosință că, fără a pierde dragostea de locurile lor de baștină, fără a-și pierde particularitățile localnice pline de farmec, Românii regatului antebelic ajunseră să alcătuiască un tot omogen.

La o asemenea operă de contopire lucrează azi și moștenitoarea societăților și comitetelor care au îngrijit, în 1877—1878, pe răniții români, Crucea Roșie Română alcătuiind acum o singură unitate. Chemând în două rânduri întreaga populație a țării la o binefăcătoare colaborare pentru ajutorul celor amenințați de stafia foametei, colaborare care a fost darnic și cu prisosință făptuită, ea a contribuit nu puțin la creșterea spiritului de solidaritate dintre diferitele părți ale țării întregite.

Certele și neînțelegerile ce au avut loc acum 62 de ani, atât în comitetul dela Iași, cât și între acesta și alte instituții, sunt un alt învățământ. Cauza lor a fost mai cu seamă nelămurirea inițială asupra țelului ce-l urmărea comitetul precum și nedisciplinarea — pornită dintr'un gând strâmt, dar inteligibil, când ne amintim că cele ce conduceau comitetul

făceau parte dintr'o societate în care nu dispăruse încă cu totul convingerea că « așa vreau, așa fac ».

Această nelămurire și influența literaturii romantice au fost obârșia unei alte greșeli, aceea de a se îngădui mersul pe câmpul de luptă a unor femei, viteze și pline de devotament. Precum o spune d-rul Davila într'o telegramă către d-na Rosetti Roznovanu, locul lor, cum au dovedit faptele, nu era acolo.

Locul femeiei nu era și nu este pe câmpul de luptă, nu este acolo unde se dă moartea, unde omul este cuprins de instinctele sale primitive.

Locul ființei care dă vieață altor ființe, care le îngrijește și le crește este acolo unde e durere de alinat, unde se poate readuce la vieață cei sfârtecați de ghiulele și cei în luptă cu boalele molipsitoare, chiar când cu acest prilej sunt amenințate de primejdia morții căzând din văzduh.

Am încrederea nestrămutată că Româncele de azi și de mâine, ca și premergătoarele lor de acum șasezeci și ceva de ani, amintirii cărora se cuvine să ne închinăm cu smerenie mai mult ca ori și când în această zi de aniversare glorioasă, vor lua asupra lor partea ce li s'ar cuveni în cazul nefericit al unui războiu, cu aceeași râvnă de bine, cu același avânt și cu o hotărîre nu mai prejos de acea a Moldovencelor despre care am avut prilejul și cinstea să vă vorbesc azi.

R É S U M É

L'ambulance des dames de Iași en 1877—1878

Les Roumains préoccupés par le problème de l'Union des Principautés et d'autres questions essentielles pour l'avenir du peuple roumain ne fut pas pris par la vague de sentiments d'aide du prochain née de l'oeuvre de Florence Nightingale et des écrits d'Henri Dunant. La Croix Rouge Roumaine fut créée en 1876 mais ne trouva pas, au commencement, une réponse générale à son appel. Devant l'imminence de la déclaration de la guerre, un comité de dames fut formé à Iași au printemps 1877, comité qui organisa une ambulance (laquelle accompagna les régiments moldaves sur les champs de bataille) ainsi que des hôpitaux qui accomplirent leur mission avec dévouement et efficacité.

L'union politique des principautés avait été réalisée en 1859, l'union des sentiments qui n'était pas encore complète en 1877 fut définitivement réalisée sur les champs de bataille de 1877—1878.

Dr. ALEKSA IVIC. Documente privitoare la mișcarea literară și culturală a Românilor din Ungaria în sec.: XVIII și XIX	25.—
N. IORGA. I. În jurul lui Mihai Viteazul; II. Originea lui Mihai Viteazul după o cronică românească.	25.—
MIRCEA DJUVARA. Criza dreptului public internațional	20.—
N. IORGA. O scrisoare importantă a lui Cezar Boliac	5.—
N. IORGA. Începuturile și motivele desnaționalizării în Săcuime	15.—
ALEX. LĂPĂDATU. Un episod revoluționar în luptele naționale ale românilor de peste munți acum o jumătate de veac	50.—
I. LUPAȘ. Leopold Ranke și Mihail Kogălniceanu	10.—
N. IORGA. Congresele de istorie dela Veneția și dela Roma	10.—
N. IORGA. Au fost Moldova și Țara-Românească provincii supuse Fanarioșilor?	10.—
N. IORGA. Sculptura în lemn românească	10.—
N. IORGA. Neamul lui Petru Șchiopul și vechi documente de limbă mai nouă.	10.—

TOMUL XIX, (1937):

280.—

G-ral RADU ROSETTI. Un uitat, Generalul Ion Em. Florescu	10.—
N. IORGA. Știri noi despre sfârșitul secolului al XVI-lea românesc	15.—
R. V. BOSSY. Urme românești la miez-noapte	10.—
VICTOR SLĂVESCU. Opera economică a lui Ion Ghica	15.—
CONSTANTIN I. KARADJA. Steagul românesc al lui Istratie Dabija Voevod	25.—
N. IORGA. Comemorarea lui Giacomo Leopardi	5.—
N. IORGA. Există o tradiție literară românească?	5.—
FRANZ BABINGER. O relațiune neobservată despre Moldova sub domnia lui Antonie-Vodă Ruset (1676)	25.—
FRANZ BABINGER. Originea lui Vasile Lupu	10.—
N. IORGA. O cronică munteană în grecește pentru secolul al XV-lea	5.—
N. IORGA. Rogeriu Iosif Boscovich și Moldova	5.—
G. TAȘCĂ. Cum a evoluat claca dela începutul înființării ei și până azi	15.—
N. IORGA. Noi descoperiri privitoare la istoria Românilor.	10.—
N. IORGA. Despre civilizația românească la 1870	5.—
P. NICORESCU. Bisexarchus, un grad necunoscut în armata pre-byzantină	15.—
P. NICORESCU. Garnizoana romană în sudul Basarabiei	20.—
N. IORGA. Un memoriu politic către Cuza-Vodă.	5.—
G-ral RADU ROSETTI. Costachi Rosetti-Tețcanu, 1814—1879	7.—
N. IORGA. Conflictul militar austro-rus în 1854—56	15.—
N. BĂNESCU. Părerii nouă asupra lui Kekaumenos	5.—
GH. DUZINCHEVICI. Ceva nou asupra legăturilor lui Sobieschi cu Moldova	10.—
ION RĂDUCANU. Economiiștii străini în Academia Română	10.—
G-ral RADU ROSETTI. Însemnătatea istorică a căderii Plevnei	7.—
N. IORGA. Un mare gânditor italian despre luptele din Sud-Estul Europei: Giambattista Vico	10.—
ANDREI RĂDULESCU. Constituțiunea Polonă din 23 Aprilie 1935	25.—

TOMUL XX, (1938):

160.—

N. IORGA. Zece inscripții de morminte ale Mavrocordaților	5.—
N. IORGA. Despre revoluția dela 1848 în Moldova	35.—
P. P. PANAITESCU. Mircea cel Bătrân și suzeranitatea ungurească	15.—
N. IORGA. Începuturile istoriei universale la Români	20.—
N. BĂNESCU. O colecție de sigilii bizantine inedite	15.—
N. IORGA. Vasile Alecsandri, student la medicină	15.—
I. NISTOR. Ocupația austriacă în Principate, 1854—1857	45.—
N. IORGA. Un post al latinității în lumea germanică Austria	10.—
ION RĂDUCANU. În amintirea lui Ernest Solvay 1838—1938	5.—
ION I. NISTOR. Principatele române sub ocupația rusească	35.—

	Lei
I. PETROVICI. La un secol și jumătate dela nașterea lui Schopenhauer	10.—
Dr. KURT WESSELY. A doua Diplomă Leopoldină	45.—
N. IORGA. Sensul «Gazetei Transilvaniei»	5.—
H. DJ. SIRUNI. Aron Vodă, Răzvan Vodă și Eremia Vodă	10.—
N. IORGA. Intinderea spre răsărit a Moldovei lui Ștefan-cel-Mare	10.—
G-ral R. ROSETTI. 1.—Cultura militară. 2.—Ce spune Mareșalul Mackensen despre operațiile sale contra României	10.—
N. IORGA. Paralelisme helveto-române	10.—
N. IORGA. Principiul naționalităților și greșelile lui Bismarck.	10.—
G-ral R. ROSETTI. Steaguri, prapure (polemici).	5.—
N. IORGA. Paralelisme și inițiative de istorie universală la Români	12.—

TOMUL XXI (1938—39):

250.—

ANDREI RĂDULESCU Romanitatea dreptului nostru	12.—
N. IORGA. 1. «Calicii» lui Mihai Viteazul. 2. Zavira și opusculul lui Dimitrie Cantemir despre lupta între Cantacuzini și Brâncoveni	8.—
G-ral R. ROSETTI. Călărașii din valea Siretului în Războiul de neațarnare CONST. MOISIL. Stemele primelor monete românești	32.—
ION I. NISTOR. Migrațiunea românească în Polonia în secolul XV și XVI ALEX. LĂPĂDATU. Mărturii și precizări nouă cu privire la sfârșitul lui Barbu Catargiu (8 Iunie 1862)	10.—
I. LUPAȘ. Un vlădică român năpăstuit la anul 1638. Cine putea fi?	20.—
P. ANTONESCU. Pentru o renaștere a arhitecturii românești	25.—
CONST. KARADJA. Ziare contemporane despre bătălia dela Guruslău	15.—
N. IORGA. Contribuții la legăturile literare românești cu Rușii și Ungurii	10.—
ION I. NISTOR. Vechimea așezărilor românești dincolo de Nistru	25.—
S. MEHEDIŢI. Trilogia științei	5.—
ION I. NISTOR. Restaurarea Daciei în sintezele diplomației europene	12.—
S. MANUILA. Considerațiuni asupra prezentării grafice a etnografiei României	70.—
P. P. PANAITESCU. Pribegia lui Constantin Șerban Basarab și a lui Ștefan Petriceicu și testamentele lor	10.—
ED. I. GĂVĂNESCU. Ioan Monorai, Scurtă cunoștință a lucrurilor Dachiei	30.—
SILVIU DRAGOMIR. Mormântul lui Mihai Viteazul și vechea catedrală dela Alba-Iulia	25.—
MIRCEA DJUVARA. Analiza ideii de convenție în drept	12.—
VICTOR SLĂVESCU. Vieța și opera lui Petre Mavrogheni	35.—
I. LUPAȘ. Doctorul Ioan Piuariu-Molnar (1749—1815)	100.—
N. IORGA. Cugetători români de acum o sută de ani	30.—
	25.—

TOMUL XXII (1939—40):

N. IORGA. 1. — O descoperire privitoare la biserica Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului. 2. — Încă o formațiune romanică: Luxemburgul	15.—
ION I. NISTOR. Primele încercări de restaurare a oștirilor pământene	15.—
G. G. MIRONESCU. Contribuțiune la biografia lui Constantin Negri. (Din correspondența dintre C. Negri și Mihail Kogălniceanu)	6.—
ALEX. LĂPĂDATU. Un aventurier ungar în Principatele române, în epoca unirii lor (Gh. Bogáthy)	60.—
ION. I. NISTOR. Un proiect de organizare a oștirilor primitive din 1812	8.—
N. BĂNESCU. Maurocastrum — Mo(n)castro — Cetatea-Albă	10.—
G-ral R. ROSETTI. Ambulanța doamnelor din Iași în 1877—1878	15.—